

Capitolul I. Patrimoniul

Secțiunea I. Noțiune

Patrimoniul într-o formă simplă și concisă, lăsând la o parte vastele definiții date de personalități ale domeniului juridic, pe lângă sensul dat de Codul civil, evocat mai departe de legi privind nenumărate domenii, toate acestea, cu mici diferențe se referă la o singură idee de bază, aceea conform căreia o grupare unitară de drepturi și obligații corelative, grupare ce se distinge după natura sau regimul juridic.

Conform art. 31 C. civ. (1) „Orice persoană fizică sau persoană juridică este titulară a unui patrimoniu care include toate drepturile și datoriile ce pot fi evaluate în bani și aparțin acesteia”, deci vorbim despre drepturile și obligațiile corelative pecuniare, deci evaluabile în bani, excluzând drepturile nepatrimoniale. Cu toate acestea, în ipoteza în care este adusă atingere asupra drepturilor patrimoniale fapt din care rezultă prejudicii, se naște un drept de creanță împotriva autorului faptei ilicite, care presupune repararea prejudiciilor.

Referitor la vechiul Cod civil, în prezent abrogat¹, acesta nu prevedea o definiție a noțiunii de patrimoniu, dar existau referiri la acesta implicite sau explicite.

Observăm art. 1718 C. civ. 1864, care face o referire generală în mod implicit, potrivit căreia „oricine este obligat personal este ținut de a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale, mobile și imobile, prezente și viitoare.”, Trimiterea făcută de vechiul Cod civil la toate bunurile ce aparțin debitorului, „prezente și viitoare”, cu care acesta garanta îndeplinirea obligațiilor asumate față de creditorul său, avea în vedere totalitatea bunurilor acestuia, universalitatea lor, privită ca atare. Potrivit art. 781 C. civ. 1864, care se referă la patrimoniu în mod explicit, creditorii puteau cere „separația patrimoniului defunctului de acela al eredelui”, cu scopul de a nu se produce confuziunea dintre patrimoniul defunctului și patrimoniul propriu al moștenitorului².

Secțiunea II. Elementele patrimoniului

1. Activul patrimonial

Cuprinde toate drepturile ce au valoare economică, deci exprimabile pecuniar. Astfel putem vorbi despre drepturi reale precum dreptul de proprietate asupra anumitor bunuri, dreptul de suprafață asupra unui teren, dreptul de uzufruct asupra unor bunuri etc. sau drepturi de creanță: dreptul de a primi suma împrumutată, dreptul de a primi prețul asupra lucrului vândut etc.

Acesta se împarte în capitaluri care reprezintă expresia valorică a unor bunuri care fac parte din patrimoniu, bunuri care se împart la

¹ Prin dispozițiile art. 230 din Legea nr.71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a fost abrogat vechiul Cod civil, exceptând art. 1169-1174 și art. 1176-1206, care au fost abrogate la intrarea în vigoare a noului Cod de procedura civilă, respectiv în anul 2013.

² A se vedea C. Bîrsan, *Drept civil: drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, 2020.

rândul lor în bunuri productive (un imobil închiriat) și bunuri neproductive (un imobil locuit de către proprietar); respectiv venituri, prin care înțelegem anumite resurse periodice pecuniare realizate de o anumită persoană, ce intră în patrimoniul acesteia, venituri din care distingem două categorii în funcție de originea acestora precum venituri ce constau în bunuri în natură (produsele obținute din arendarea unei suprafețe de teren) sau diverse (exploatarea unui bun productiv).

2. Pasivul patrimonial

Cuprinde toate datoriile, obligațiile evaluabile din punct de vedere economic, datorii care pot lua forma unei obligații de a da, a face sau a nu face³.

Secțiunea III. Caracterele juridice ale patrimoniului

1. Este o universalitate juridică

După cum am enunțat mai sus, patrimoniul cuprinde în mod unitar drepturile și obligațiile evaluabile în bani, fără a mai intra în detalii, în aceeași măsură acest caracter exprimă faptul că drepturile și obligațiile, respectiv activele și pasivele trebuie privite în totalitatea lor.

Diferența dintre această universalitate de drept și o universalitate de fapt este că aceasta din urmă conform art. 541 C. civ. alin. (1) „constituie o universalitate de fapt ansamblul bunurilor care aparțin aceleiași persoane și au o destinație comună stabilită prin voința acesteia sau prin lege” alin. (2) „bunurile care alcătuiesc universalitatea de fapt pot, împreună sau separate, să facă obiectul unor acte sau raporturi juridice distincte”.

³ Dacă valoarea pasivului este mai mare decât cea a activului, ne aflăm în prezența stării de insolvabilitate.

2. Orice persoană are un patrimoniu

Art. 31 alin. (1) „orice persoană fizică sau juridică este titulară a unui patrimoniu”, deci patrimoniul nu este decât consecința firească a dobândirii calității de persoană fizică sau juridică, pentru aceasta din urmă, reprezentând o condiție esențială conform art. 187 C. civ. Orice persoană are un patrimoniu, inclusiv persoanele cu o situație material precară, fapt ce prezintă interes comparativ cu persoanele titulare ale unui patrimoniu înzestrat.

3. Este unic

Acest caracter este în strânsă legătură cu cel anterior, deoarece acesta derivă din același articol al Codului civil, având în vedere faptul că o persoană are un singur patrimoniu indiferent de multitudinea activelor și pasivelor cuprinse de acesta.

4. Este divizibil

Acesta este divizibil, dar nu în sensul în care ar afecta caracterul său unic, ci în sensul diviziunii în mai multe mase patrimoniale distincte, numite patrimonii de afecțaiune, fiecare având un regim juridic diferit, după cum reiese din art. 31 alin. (2) acesta poate face obiectul unei diviziuni sau unei afecțaiuni numai în cazurile și condițiile prevăzute de lege, iar alin. (2) al aceluiași articol privește patrimoniile de afecțaiune care sunt masele patrimoniale fiduciare, cele afectate unei profesii autorizate, precum și alte patrimonii determinate potrivit legii⁴.

5. Este intransmisibil

Aceasta este regula în ceea ce privește actele juridice inter vivos, patrimoniul fiind interdependent de persoana titularului său, deci

⁴ Consecința principiului divizibilității, cu caracter de noutate, este instituirea posibilității juridice a transferului intrapatrimonial art. 32 C. civ.

transmisiunea integrală a acestuia poate avea loc numai la decesul persoanei fizice, respectiv la încetarea persoanei juridice.

O excepție fiind posibilă în cazul reorganizării persoanei juridice, și aceea conform art. 236 alin. (3) prin divizarea parțială are loc o transmisiune cu titlu universal a patrimoniului fără a-și înceta existența.

Secțiunea IV. Funcțiile patrimoniului

1. Constituie gajul general al creditorilor chirografari⁵

Art. 2324 C. civ. prevede următoarele:

(1) Cel care este obligat personal răspunde cu toate bunurile sale mobile și imobile, prezente și viitoare. Ele servesc drept garanție comună a creditorilor săi.

(2) Nu pot face obiectul garanției prevăzute la alin. (1) bunurile insesizabile.

(3) Creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu o anumită diviziune a patrimoniului, autorizată de lege, trebuie să urmărească mai întâi bunurile care fac obiectul acelei mase patrimoniale. Dacă acestea nu sunt suficiente pentru satisfacerea creanțelor, pot fi urmărite și celelalte bunuri ale debitorului.

(4) Bunurile care fac obiectul unei diviziuni a patrimoniului afectate exercițiului unei profesii autorizate de lege pot fi urmărite numai de creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu profesia respectivă. Acești creditori nu vor putea urmări celelalte bunuri ale debitorului.

Concluzii

- Debitorul răspunde cu bunurile sale prezente și viitoare față de această categorie de creditori.

⁵ Creditorii chirografari sunt aceia care nu dispun de garanții reale asupra unui bun determinat al debitorului.

- Garanția comună privește toate bunurile de la momentul nașterii creanței până la satisfacerea acesteia⁶.
- Garanția comună privește creditorii chirografari, creditorii privilegiați, dar și cei care au garanții reale.

2. Explică și permite subrogația reală cu titlu universal

Aceasta presupune substituția unu bun cu alt bun prin care acesta din urmă dobândește valoarea, din punct de vedere al regimului juridic a celui înlocuit.

Subrogația reală cu titlu universal – privește patrimoniului în ansamblu și este în strânsă legătură cu caracterul divizibil al acestuia, deoarece substituția are loc automat în cadrul aceleiași mase patrimoniale, fapt care protejează creditorii chirografari din moment ce pot să urmărească același bun ca valoare dată fiind destinația bunului înlocuitor în locul bunului înlocuit.

Subrogația reală cu titlu particular – spre deosebire de cea cu titlu universal operează numai în cazurile expres prevăzute de lege (art. 682, art. 699).

3. Explică și permite transmisiunea universală și transmisiunea cu titlu universal

Transmisiunea universală are loc în cazul decesului persoanei fizice sau reorganizare prin fuziune sau contopire a persoanei juridice, deoarece patrimoniul ca universalitate juridică face obiectul transmisiunii.

Transmisiunea cu titlu universal se referă la fracțiuni de patrimoniu transmise mai multor succesori.

Diferența dintre succesorii universalii și cei cu titlu universal prezintă interes din punct de vedere cantitativ, din moment ce nu există

⁶ Există posibilitatea limitării drepturilor creditorului – art. 2325 C. civ.

alte diferențieri deoarece ambele categorii dobândesc atât drepturi cât și obligații⁷.

Secțiunea V. Drepturile reale și drepturile de creanță

După cum spuneam, în patrimoniu se regăsesc doar drepturi evaluabile pecuniar. Acestea se clasifică în drepturi reale și drepturi de creanță.

Distincția între acestea este importantă pentru a înțelege regimurile juridice ce le privesc, dar mai ales participarea lor la circuitul civil general, în scopul realizării intereselor economice ale titularilor lor, dar în același timp contribuind la satisfacerea mișcării fluide și constante a realităților actuale din punct de vedere economic.

Secțiunea VI. Drepturile reale

Ius in re – acele drepturi subiective patrimoniale, pe care titularul în calitate de subiect activ, le poate exercita în mod direct și nemijlocit, fără intervenția unui subiect pasiv, acesta din urmă având obligația negativă de a nu face nimic de natură a stânjeni exercitarea prerogativelor dreptului real al celui căruia îi aparține.

Obligația negativă a subiectului pasiv, este un concept abstract nefiind determinat nici subiectul, nici obiectul obligației. Dar numai printr-o asemenea construcție abstractă se poate da caracter social acestui raport juridic. Iar atunci când cineva aduce atingere exercițiului prerogativelor dreptului real de către titularul său, nu se „individualizează” în cadrul raportului juridic ce privește un drept real, ci se naște un nou raport juridic, un raport juridic obligational, un drept de creanță, pe temeiul căruia titularul dreptului lezat – creditor – va

⁷ A se vedea C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria Generala a drepturilor reale*. Tipografia Universității din București, 1988 cit., p. 18.